

MACIEJ KILISZEK*

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

m.kiliszek@doktorant.uksw.edu.pl

ORCID 0000-0002-3208-3870

INGERENCJA WŁADZY ŚWIECKIEJ W PRZEBIEG SOBORÓW POWSZECHNYCH W PERSPEKTYWIE HISTORYCZNO-PRAWNEJ

Treść: Wstęp. – 1. Sobory wczesnego chrześcijaństwa. – 2. Ugruntowanie prymatu papieskiego: od Gracjana do Lateranu. – 3. Kryzys papiestwa i geneza koncyliaryzmu w późnym średniowieczu. – 4. Kryzysy autorytetu i zwycięstwo prymatu. – 5. Sobór Florencki: manewry polityczne i debaty teologiczne. – 6. Kodyfikacja prawa soborowego. – Zakończenie

Wstęp

W Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 r. najwyższy ustawodawca określił, że „Jedynie Biskup Rzymski może zwołać sobór powszechny, przewodniczyć mu, osobiście lub przez innych, a także przenieść sobór, zawiesić lub rozwiązać, jak również zatwierdzać jego dekrety”. Co więcej, to on „określa sprawy, które mają być przedmiotem obrad soboru, oraz ustala porządek obowiązujący w czasie soboru”. Ustawodawca kościelny zarządził też, że „do tematów zaproponowanych przez Biskupa Rzymskiego ojcowie soboru mogą dołączyć także inne, wymagają one jednak zatwierdzenia papieskiego”¹.

Niniejszy artykuł analizuje, w jaki sposób historyczne zmagania Kościoła o zachowanie autonomii w obliczu ingerencji władzy świeckiej doprowadziły do ukształtowania się tej współczesnej normy

* **Maciej Kiliszek**, mgr lic. prawa kanonicznego, Szkoła Doktorska UKSW – dyscyplina: prawo kanoniczne.

¹ KPK 1983, kan. 338.

prawnej. Ten historyczny proces, który doprowadził do ukształtowania się obecnych regulacji, jest również punktem wyjścia do trwającej debaty nad kolegialnym sprawowaniem władzy w Kościele. Problem ten wpisuje się w szerszą dyskusję na temat pochodzenia jurysdykcji soborowej – czy jest ona w swej naturze wyłączną prerogatywą Biskupa Rzymu, czy też ma inne źródła, co było przedmiotem analizy historycznej i teologiczno-prawnej od wczesnych wieków Kościoła². Celem niniejszych badań jest ukazanie, że kanon ten nie jest arbitralnym przepisem, lecz stanowi prawną kulminację wielowiekowego procesu, w którym Kościół wypracowywał jasne zasady jurysdykcji soborowej w odpowiedzi na zewnętrzne naciski. Poprzez analizę historyczno-prawnej ewolucji soborów, od ich początków zdominowanych przez władzę cesarską, aż po pełną kodyfikację prymatu papieskiego, praca dowodzi, że prawomocność i niezależność soborów są ostatecznie gwarantowane przez autorytet następcy św. Piotra. W ten sposób artykuł wnosi istotny wkład w dyskusję na temat historycznych źródeł współczesnego prawa kanonicznego, stanowiąc fundament dla dalszych badań nad kolegialnym sprawowaniem władzy w Kościele.

1. Sobory wczesnego chrześcijaństwa

Powszechnie uważa się, że Pierwszy Sobór Nicejski (325) został zwołany i zorganizowany przez cesarza Konstantyna, bez konsultacji z biskupem Rzymu. Aby jednak ująć pełny obraz tej złożonej relacji, postać Konstantyna należy przedstawić nie jako autokratycznego dyktatora teologii, lecz jako „silnego pomocnika” i „katalizator” dyskusji teologicznych, którego głównym motywem była stabilność polityczna imperium³. Euzebiusz z Cezarei w „Życiu Konstantyna” relacjonuje

² Zob. E. OLIVARES D'ANGELO, *Origen de la jurisdicción conciliar*, Archivo teológico granadino 26(1963), s. 97-130.

³ B. SESBOÜÉ, J. WOLINSKI, *Historia dogmatów*, t. 1 *Bóg zbawienia*, tłum. z franc. P. Rak, Kraków 1999, s. 218; D. RAMOS-LISSÓN, *Concilios de la antigüedad*, w: *Diccionario general de derecho canónico*, t. 2, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, Cizur Menor 2012, s. 410.

skierowane do ojców soborowych słowa cesarza, w których wyrażał on pragnienie przywrócenia jedności w Kościele, a nawet przekazuje, że cesarz uczestniczył w dyskusjach doktrynalnych. Chociaż biografia Konstantyna ma charakter panegiryczny, to faktem jest znaczący wpływ cesarza na przebieg obrad (np. wielu badaczy zgadza się, że Konstantyn miał istotny wpływ na włączenie do nicejskiego wyznania wiary słowa „współistotny” – *homoousios*, które było kluczowe dla potępienia arianizmu⁴), aczkolwiek jego rola była bardziej zorientowana na cel polityczny niż na osobistą agendę doktrynalną. Cesarz Konstantyn, podobnie jak jego następcy, publikował kanony soborowe jako własne ustawy, co ilustruje głęboką symbiozę między władzą świecką a kościelną w tym okresie⁵.

Podobnie, kolejne sobory wczesnego Kościoła (I Konstantynopolitański, Efeski, Chalcedoński) były zwoływane z inicjatywy cesarza, a ich przebieg był nierzadko uwarunkowany politycznie. Na Soborze Chalcedońskim (451) legat papieski Lucencjusz stwierdził, że Dioskor na „synodzie zbójceckim” (449) ośmielił się „zwołać synod bez autorytetu Stolicy Apostolskiej, co nigdy nie było dozwolone ani nie miało miejsca” [tłum. MK]⁶. To ostre stwierdzenie ilustruje

⁴ SOBÓR NICEJSKI I, *List Euzebiusza z Cezarei do swego Kościoła Ta peri tes eklesiastikes*, w: Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski (325-787) Nicea I, Konstantynopol I, Efez, Chalcedon, Konstantynopol II, Konstantynopol III, Nicea II, red. A. Baron, H. Pietras, tłum. ze stgr. i z łac. A. Baron, Kraków 2007, s. 54-61; SOKRATES SCHOLASTYK, *Historia Kościoła*, red. B. Brzostowska, Cz. Mazur, Warszawa 1986, s. 81-92; H. PIETRAS, *Sobór Nicejski (325). Kontekst religijny i polityczny. Dokumenty. Komentarze*, Kraków 2013, s. 166-190; B. SESBOÜÉ, J. WOLINSKI, dz. cyt. s. 221; L. PADOVESE, *Wprowadzenie do teologii patrystycznej*, red. H. Pietras, tłum. z wł. A. Baron, Kraków 1994, s. 69.

⁵ G. ALBERIGO, *Concilium Niceanum I – 325*, w: Conciliorum oecumenicorum generaliumque decreta, t. 1, The oecumenical councils: From Nicaea I to Nicaea II (325-787), red. G. Alberigo, A.M. Rieter, L. Abramowski, E. Mühlenberg, P. Conte, H.-G. Thümmel, G. Nedungatt, S. Agrestini, E. Lamberz, J.B. Uphus, Turnhout 2006, s. 7-8, 12; H. PIETRAS, dz. cyt., s. 137-138; EUZEBIUSZ Z CEZAREI, *Życie Konstantyna*, red. A. Caba, tłum. ze stgr. T. Wnętrzak, Kraków 2007, s. 175.

⁶ K. SCHATZ, *Prymat papieski: od początków do współczesności*, tłum. z niem. E. Marszał, J. Zakrzewski, Kraków 2004, s. 75; E. FAVENTINUS, *De romani pontificis*

narastającą świadomość, że status soboru powszechnego zależy od zgody Rzymu. Tę rosnącą autonomię papieską widać również w tym, że kontrowersyjny kanon 28 z Chalcedonu, podnoszący rangę Konstantynopola w hierarchii patriarchatów do rangi drugiej metropolii chrześcijaństwa, nawet zagrażając pozycji Rzymu, nigdy nie został uznany przez Stolicę Apostolską⁷. Analiza historyczno-prawna pokazuje, że odrzucenie tego kanonu przez papieża Leona Wielkiego było fundamentalnym precedensem prawnym, który wzmocnił autorytet papieski. Pomimo że kanon został przyjęty przez ojców soborowych i w obecności legatów papieskich, to stanowcze odrzucenie go przez Rzym było otwartym sygnałem, że autorytet soboru nie jest absolutny, jeśli nie jest w harmonii z prymatem Biskupa Rzymu, a także z kanonami nicejskimi. Było to kluczowe wydarzenie, które kształtowało prawne podstawy jurysdykcji papieskiej już we wczesnym Kościele⁸.

Kolejne sobory również to potwierdzają. II Sobór Konstantynopolitański (553) został zwołany przez cesarza Justyniana, a opór papieża Wigiliusza (który nie wziął w nim udziału) doprowadził do tego, że został on zmuszony do podpisania dokumentów soborowych pod wpływem nacisków. Pokazuje to, że papieskie zatwierdzenie nie zawsze było dobrowolne. Z kolei Sobory Konstantynopolitański III (680-681) i Nicejski II (787), choć zwołane przez cesarzy, odbyły się przy silnym zaangażowaniu papieża, co świadczyło o rosnącej roli Rzymu. Z drugiej strony należy wspomnieć, że zwołany przez cesarza Justyniana II synod trullański (691-692) miał na celu kodyfikację prawa kanonicznego, co pokazuje, że cesarze bizantyjscy wciąż

primatu adversus Justinum Febronium Theologico-Historico-Critica dissertatio, Faventia 1771, s. 102-103: „et synodum ausus est facere sine auctoritate Sedis Apostolicae, quod nunquam licuit, nes factum est”.

⁷ J. ALBERIGO, J.A. DOSSETTI, P.-P. JOANNOU, C. LEONARDI, P. PRODI, dz. cyt., s. 76; A. BARON, H. PIETRAS, *Sobór Chalcedoński (451) wprowadzenie w: Dokumenty Soborów Powszechnych*, dz. cyt., s. 193; zob. G. H. RUYSEN, *Per una revisione del 28° canone del Concilio di Calcedonia (451)*, Iura Orientalia 9(2013), s. 146-179; A. WUYTS, *Le 28° canon de Chalcedoine et le Fondement du Primat romain*, Orientalia Christiana Periodica 17(1951), s. 265-282.

⁸ G.H. RUYSEN, dz. cyt., s. 157-162; A. WUYTS, dz. cyt., s. 281-282.

aktywnie angażowali się w życie Kościoła. Jednakże jego dekrety nie zostały przyjęte na Zachodzie⁹.

IV Sobór Konstantynopoliński (869-870), którego powszechność nie jest uznawana przez większość Kościołów prawosławnych, jest kolejnym dowodem na to, że nawet w okresie bizantyjskim to legaci papiescy przewodniczyli obradom, a ich celem było m.in. wymuszenie podpisania dokumentu uznającego prymat biskupa Rzymu¹⁰.

2. Ugruntowanie prymatu papieskiego: od Gracjana do Lateranu

W celu zrozumienia historycznej ewolucji soborów w kontekście ingerencji władzy świeckiej, kluczowe jest odwołanie się do ugruntowanej doktryny kanonicznej, której wyrazem jest Dekret Gracjana z połowy XII wieku. To w tym przełomowym dziele prawnym, w Dystynkcji XVII, zasada wyłącznej prerogatywy papieskiej została prawnie ugruntowana i „skodyfikowana”. Gracjan jednoznacznie stwierdza, że „sobór nie powinien być zwoływany bez autorytetu Biskupa Rzymskiego” oraz że „nie jest ważny sobór, który nie był oparty na autorytecie Kościoła Rzymskiego” [tłum. MK]¹¹. Wprowadzenie tej perspektywy zmienia postrzeganie późniejszych soborów. Nie są one już tylko historycznymi przykładami, ale konsekwentną realizacją zasady prawnej, która miała swoje korzenie setki lat wcześniej. Podobnie, papież Leon IX w liście *Cum ex venerabilium* z 1053 r. podkreśla, że „bez wyroku Biskupa Rzymskiego nie należy celebrować soboru

⁹ H. OHME, *Concilio Trullano (Quinisexto)*, w: *Diccionario general de derecho canónico*, dz. cyt., s. 390.

¹⁰ A. BARON, H. PIETRAS, *Sobór Konstantynopoliński IV (869-870) wprowadzenie* w: *Dokumenty Soborów Powszechnych*, dz. cyt., s. 26.

¹¹ C. I, D. XVII: „*Absque Romani Pontificis auctoritate congregari sinodus non debet. Sinodum episcoporum absque huius sanctae sedis auctoritate (quamquam quosdam episcopos possitis congregare) non potestis regulariter facere*”; C.2, D.XVII: „*Non est ratum concilium, quod auctoritate Romanae ecclesiae fultum non fuerit. Regula vestra, nullas habet vires, nec habere poterit, quoniam nec ab orthodoxis episcopis hoc concilium actum est, nec Romanae ecclesiae legatio interfuit; cononibus precipientibus, sine eius auctoritate concilia fieri non debere. Nec ullum ratum est, aut erit unquam concilium, quod fultum fuerit auctoritate eius*”.

powszechnego ani potępiać, ani składać z urzędu biskupów” [tłum. MK]¹². Przykłady te wskazują, że zasada zawarta w kanonie 338 KPK 1983 ma swoje prawne korzenie już w okresie średniowiecza.

Władza papieża nad soborem w okresie czterech pierwszych soborów laterańskich i dwóch soborów lyońskich wydaje się niekwestionowana. Synody te stanowią wyraźny przykład działania zgodnego z zasadami zawartymi w kanonie 338 KPK 1983. Zwołane każdorazowo przez Biskupa Rzymu i prowadzone pod jego przewodnictwem, stanowiły idealne odzwierciedlenie papieskiej kontroli nad agendą i zatwierdzaniem dekretów. Na przykład, na IV Soborze Laterańskim papież Innocenty III po raz pierwszy poprosił o propozycje tematów, co podkreślało jego kontrolę nad obradami¹³. List Innocentego III, *Vineam Domini Sabaoth*, zwołujący IV Sobór Laterański, jasno pokazuje, że to papież miał pełną kontrolę nad agendą i organizacją soboru. W liście tym papież zaprasza duchowieństwo do wniesienia wkładu, ale jednocześnie zastrzega, że to on, a nie ojcowie soborowi, będzie ustalał tematy obrad. Dodatkowo, jednym z ważnych zagadnień, którymi zajmowano się podczas tego soboru, były ingerencje władzy świeckiej w wybory kościelne i kwestie patronatu, co stanowiło istotną odpowiedź na historyczne zmagania Kościoła o autonomię¹⁴.

¹² LEON IX, *Cum ex venerabilium* (7.12.1053), w: *Codicis Iuris Canonici fontes*, t. I, *Concilia generalia – Romani Pontifices. Usque ad annum 1745. N. 1-364*, red. P. Gasparri, Roma 1947, § 4: „*non debere praeter sententiam Romani Pontificis universale Concilium celebrari, aut Episcopos damnari, vel deponi*”.

¹³ INNOCENTY III, *List Vineam Domini Sabaoth zwołujący IV Sobór Laterański* (19.04.1213), w: *Dokumenty Soborów Powszechnych*, dz. cyt., s. 214-219; A. BARON, H. PIETRAS, *Sobór Laterański IV (1215) wprowadzenie w: Dokumenty Soborów Powszechnych*, dz. cyt., s. 211; M. CHOLEWA, M. GILSKI, *Dziedzictwo soborów*, Kraków 2019, s. 107.

¹⁴ INNOCENTY III, dz. cyt., s. 214-219; B. STUDT, *Concilio Lateranense IV*, w: *Diccionario general de derecho canónico*, dz. cyt., s. 384-385.

3. Kryzys papiestwa i geneza koncyliaryzmu w późnym średniowieczu

Okres papiestwa awiniońskiego (1309-1377), choć często postrzegany jako epoka upadku, w rzeczywistości był czasem głębokiej transformacji administracyjnej, która położyła fundamenty pod współczesną, scentralizowaną strukturę Kościoła. Jak zauważa Yves Renouard, był to czas, w którym papieże, mieszkając w Prowansji, przeprojektowali rząd Kościoła, aby sprostać nowym wyzwaniom XIV wieku. Papież Jan XXII, postrzegany jako „geniusz administracyjny” tego okresu, odegrał kluczową rolę w tym procesie, z wielokrotnością liczbę personelu we wszystkich głównych urzędach kurialnych, takich jak Kamera Apostolska, Kancelaria Papieska, Penitencjaria i Rota. Ten wzrost biurokracji był kluczowy dla rozszerzenia kontroli papieskiej nad administracją¹⁵.

Nowa, scentralizowana struktura była jednak źródłem powszechnej niechęci. Procedura rozpatrywania petycji, którą Joëlle Rollo-Koster opisuje jako „żmudny proces”, wymagała od petentów pokonywania skomplikowanej biurokracji: wnioski były referowane papieżowi, a odpowiedź była szkicowana przez *abbreviatores*, a następnie rozwijana przez skrybów i sprawdzana przez korektorów. Rosnąca liczba prawników i urzędników w Awinionie ilustruje, w jaki sposób papiestwo musiało „negocjować swoje prawa z państwami świeckimi”¹⁶.

Ta sytuacja doprowadziła do krytyki, która wykraczała poza ramy polityczne. Jak argumentuje Unn Falkeid, papiestwo awiniońskie stało się przedmiotem „zacieklej opozycji intelektualnej”, w której wzięli udział William z Ockham i Marsyliusz z Padwy. W 1328 roku Ockham, czołowy teolog i logik, uciekł z Awinionu, dołączając do dworu cesarza Ludwika Bawarskiego, z którym papież Jan XXII był w konflikcie, co było symbolicznym aktem sprzeciwu wobec

¹⁵ Y. RENOARD, *The Avignon Papacy: 1305-1403*, tłum. z franc. Denis Bethell, Hamden CT 1970, s. 27-37.

¹⁶ J. ROLLO-KOSTER, *Avignon and Its Papacy, 1309-1417: Popes, Institutions, and Society*, Lanham–Boulder–New York–London 2015, s. 149-155, 165-167, 184-185.

papiestwa awiniońskiego. Ockham, podobnie jak Marsyliusz, krytykował papieską *plenitudo potestatis*. Te intelektualne ataki stanowiły istotne tło dla kryzysu, który nastąpił w Kościele¹⁷.

Teoria koncyliaryzmu, która wyłoniła się podczas wielkiej schizmy zachodniej, nie była rewolucyjną nowością, ale, jak twierdzi Brian Tierney, „logiczną kulminacją idei, które były osadzone w prawie i doktrynie samego Kościoła”¹⁸. Ten fundamentalny wniosek, potwierdzony przez Francisa Oakley’a, był oparty na dogłębnej analizie średniowiecznej kanonistyki. Tierney wykazał, że w tradycji prawniczej istniały dwie równoległe, choć pozornie sprzeczne, linie myślenia: pierwsza, podkreślająca „monarchię papieską”, i druga, kładąca nacisk na „korporacyjne stowarzyszenie członków Kościoła”. To właśnie Wielka Schizma, zmuszając do rozwiązania problemu „wielopapieżstwa”, umożliwiła połączenie tych dwóch koncepcji w spójną teorię soborową¹⁹.

4. Kryzys autorytetu i zwycięstwo prymatu

Model ten, choć wydawał się ugruntowany, został poddany próbie podczas Soboru w Vienne, a przede wszystkim w okresie wielkiej schizmy zachodniej. Sobór w Vienne (1311-1312) formalnie spełniał wymogi sformułowane obecnie w kanonie 338 KPK 1983, ale był zwołany w cieniu silnej presji króla Francji Filipa IV Pięknego. Król nalegał na rozwiązanie Zakonu Templariuszy, a papież Klemens V, będąc w „niewoli awiniońskiej”, musiał ulec tej presji.

Prawdziwym wyzwaniem okazała się jednak schizma zachodnia, której rozwiązanie, jak dowiedziono w poprzednim rozdziale, stało się koniecznością w obliczu narastającego kryzysu. Sobór w Konstancji

¹⁷ U. FALKEID, *The Avignon Papacy Contested: An Intellectual History from Dante to Catherine of Siena*, Cambridge MA–London 2017, s. 52-54, 77-80.

¹⁸ B. TIERNEY, *Foundations of the Conciliar Theory: The Contribution of the Medieval Canonists from Gratian to the Great Schism*, Leiden–New York–Köln 1998, s. IX-X.

¹⁹ F. OAKLEY, *Politics and Eternity: Studies in the History of Medieval and Early-Modern Political Thought*, Leiden–Boston–Köln 1999, s. 76-78; B. TIERNEY, dz. cyt., s. 33, 217, 221-222.

(1414-1418), zwołany z inicjatywy cesarza Zygmunta Luksemburskiego, stanowił wyjątkowy przypadek. W swojej początkowej fazie, wobec istnienia trzech antypapieży, obradom nie przewodniczyli przedstawiciele papiescy. Sobór, kierując się popularną wówczas ideą koncyliaryzmu, ogłosił nawet dekrety głoszące wyższość soboru nad papieżem. Dekret *Haec sancta*, uchwalony podczas piątej sesji Soboru, był bezprecedensową próbą przejęcia przez sobór najwyższej władzy w obliczu kryzysu papieskiej władzy w Kościele²⁰. Analiza historyczna wskazuje, że dekrety te nie były wyrazem trwałej doktryny, lecz miały na celu doraźne rozwiązanie problemu wielkiej schizmy²¹. Niemniej jednak, dopiero zatwierdzenie dekretów przez nowo wybranego papieża Marcina V umożliwiło uznanie soboru za ekumeniczny, co paradoksalnie potwierdziło kluczową rolę papieża.

Idea koncyliaryzmu miała dalszy swój ciąg na Soborze w Bazylei (1431-1449), gdzie ojcowie soborowi, w opozycji do papieża Eugeniusza IV, powołali antypapieża Feliksa V. Konflikt między papieżem Eugeniuszem IV a ojcami soborowymi w Bazylei, którzy obawiali się, że przeniesienie soboru jest próbą unieważnienia jego autorytetu, pokazał, że bez jedności z papieżem sobór nie jest w stanie funkcjonować²². Ostatecznie jednak to papież Eugeniusz IV przeniósł sobór do Ferrary i Florencji, gdzie osobiście przewodniczył obradom i zatwierdził jego dekrety. To właśnie na Soborze we Florencji, w obliczu kryzysu z Bazylei oraz w dążeniu do unii z Kościołami Wschodu, ostatecznie i definitywnie zdefiniowano jurysdykcyjny prymat Biskupa Rzymu nad całym Kościołem. Dyskusje z delegatami Kościołów wschodnich doprowadziły do stworzenia dokumentu,

²⁰ J. GILL, *The Fifth Session of the Council of Constance*, The Heythrop Journal 5(1964) 2, s. 131-132.

²¹ A. FRANZEN, *Sobór Konstancjeński*, tłum. z niem. L. Bienkowski, Concilium: Międzynarodowy Przegląd Teologiczny. Wybór artykułów 1-10, 1965-1966, s. 529-530.

²² A. FRENKEN, *Concilio de Basilea-Ferrara-Florentia*, w: Diccionario general de derecho canónico, dz. cyt., s. 361-362.

który stanowił prawną i teologiczną klęskę idei koncyliaryzmu²³. Papież Leon X na V Soborze Laterańskim (1512-1517) jednoznacznie potępił koncyliarystyczne tendencje z Bazylei, stwierdzając, że „sam Biskup Rzymski, każdorazowo urzędujący, jako mający władzę nad wszystkimi soborami, posiada pełne prawo i moc zwoływania, przenoszenia i rozwiązywania soborów” [tłum. MK]²⁴.

5. Sobór Florencki: manewry polityczne i debaty teologiczne

Sobór we Florencji (1438-1445) stanowi kluczowy punkt w historii Kościoła, demonstrując zarówno skuteczność manewrów politycznych papieża, jak i intensywność debat teologicznych. Papież Eugeniusz IV przeniósł sobór z Bazylei, aby odzyskać kontrolę nad obradami, a okazją stały się negocjacje z Kościołem bizantyjskim w sprawie unii.

Głównym motywem cesarza bizantyjskiego, Jana VIII Paleologa, nie była teologia, lecz desperacka potrzeba pomocy militarnej z Zachodu w obliczu zagrożenia ze strony Turków osmańskich. Cesarz aktywnie „zarządzał” swoją delegacją, a jego celem było osiągnięcie unii za wszelką cenę.

Joseph Gill w swojej szczegółowej pracy ujawnia kulisy soborowych obrad. Zauważa, że Grecy, zmęczeni długotrwałymi, a ich zdaniem bezcelowymi dyskusjami, zaczęli „narzekać” i wzywać do powrotu do domu, mówiąc: „Co my tu w ogóle robimy, rozmawiając

²³ SOBÓR FLORENCKI, *Bulla unii z Grekami Letentur caeli* (06.07.1439), w: Dokumenty Soborów Powszechnych, dz. cyt., s. 474-475; J. GILL, *The Definition of the Primacy of the Pope in the Council of Florence*, *The Heythrop Journal* 2(1961) 1, s. 14-15; A. ECHEVERRI GUZMÁN, *Un concilio, dos papas, tres patriarcas: el último tardío intento ecuménico entre Oriente y Occidente*, *Revista Guillermo de Ockham* 19(2021) 2, s. 345.

²⁴ LEON X, *Constitutio Pastor aeternus* (19.12.1516), w: *Codicis Iuris Canonici fontes*, t. 1, *Concilia generalia – Romani Pontifices. Usque ad annum 1745*. N. 1-364, red. P. Gasparri, Roma 1947, § 6: „cum etiam solum Rom. Pont. pro tempore existen. tamquam auctoritatem super omnia Concilia habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum, ac dissolvendorum, plenum ius et potestatem habere”.

i słuchając pustych słów?”[tłum. MK]²⁵. Opisuje on również różnice w metodach argumentacji: Grecy, w tym Marek Eugenik, polegali na cytowaniu Pisma Świętego i ojców Kościoła, podczas gdy łacinnicy, jak Jan z Montenero, używali rozumowania, aby wyciągać logiczne wnioski z cytatów²⁶. Te debaty, choć zniechęcały wielu, doprowadziły jednak do uchwalenia kluczowego dokumentu unijnego, który ostatecznie zdefiniował jurysdykcyjny prymat papieża.

6. Kodyfikacja prawa soborowego

Po burzliwym okresie Sobór Trydencki (1545-1563) stanowił wyraźny przykład soboru, w którym prymat papieski był już niekwestionowany. Pomimo nacisków cesarza Karola V Habsburga, inicjatywa, przewodnictwo i zatwierdzenie dekretów leżały w gestii Biskupa Rzymu. W trakcie Soboru Trydenckiego papież nie tylko zwołał sobór i przewodniczył mu przez legatów, ale także zatwierdził wszystkie jego dekryty. Papież Pius IV skodyfikował główne nauki doktrynalne soboru w *Professio fidei tridentina*, co pokazuje jego pełną kontrolę nad końcowymi decyzjami soboru²⁷.

Choć historycy wskazują na niekwestionowaną dominację papieża podczas tego soboru, nowsze badania sugerują, że Sobór Trydencki był także „kolegialnym aktem” Kościoła, a jego dekryty były wynikiem współpracy, a nie jedynie narzuconej woli papieża²⁸.

Soborowi przewodniczyli legaci papiescy, z których najważniejsi to Giovanni Maria Del Monte i Marcello Cervini w pierwszym okresie,

²⁵ J. GILL, *The Council of Florence*, Cambridge 1959, s. 169: *So we Greeks began to chafe, not only the prelates, but all the clerics as well and the higher/ranking courtiers and the whole gathering, and to say: “What on earth are we doing talking and listening to empty words; they are not likely to persuade us nor we them, so we ought to go back home”*.

²⁶ TAMŻE, s. 202-218, 272-274.

²⁷ N.H. MINNICH, *Concilio de Trento*, w: *Diccionario general de derecho canónico*, dz. cyt., s. 367-375.

²⁸ G. ALBERIGO, *Nowe poglądy na Sobór Trydencki*, tłum. z niem. L. Bieńkowski, Concilium: Międzynarodowy Przegląd Teologiczny. Wybór artykułów 1-10, 1965-1966, s. 541.

oraz Ercole Gonzaga, Girolamo Seripando, Ludovico Simonetta i Giovanni Morone w trzecim okresie. Ten ostatni odegrał kluczową rolę w doprowadzeniu soboru do końca²⁹.

Sobór Trydencki nie zakończył się wraz z uchwaleniem ostatnich dekretów. Papieże, umocnieni w swojej władzy, podjęli szereg reform, które miały na celu wdrożenie postanowień soboru i ujednolicenie życia religijnego. Papież Pius IV ustanowił specjalną kongregację kardynałów, której zadaniem było autentyczne interpretowanie dekretów soborowych³⁰. Warto zaznaczyć, że kanoniści odpowiedzialni za opracowanie nowego prawa kanonicznego w XX wieku korzystali z projektów i wyników debat toczonych na soborze, co pokazuje trwałość jego wpływu na późniejsze prawodawstwo Kościoła. Działania te miały na celu nie tylko odpowiedź na reformację, ale także umocnienie nowożytnej, scentralizowanej struktury Kościoła.

Zmagania te znalazły swoje odzwierciedlenie w kodyfikacji prawa kanonicznego, najpierw w Kodeksie z 1917 r., a następnie w Kodeksie z 1983 r. Kanon 222 Kodeksu z 1917 r. jasno stwierdza: „Nie może być uznany Sobór Powszechny, który nie został zwołany przez Biskupa Rzymskiego” [tłum. MK]³¹. Te normy, bazujące na historycznych źródłach, takich jak list *Cum ex venerabilium* Leona IX, konstytucja *Pastor aeternus* Leona X czy encyklika *Satis cognitum* Leona XIII, stanowią prawny wyraz ewolucji soborów.

I Sobór Watykański (1869-1870) został zwołany przez papieża Piusa IX, który zatwierdził program obrad i osobiście uczestniczył w ich przebiegu³². Listy apostolskie Piusa IX, takie jak *Multiplikes* i *Postquam Dei munere* z lat 1869-1870, stanowią dowód, że to papież miał wyłączne prawo do ustalania agendy, a nawet zawieszania obrad. Po niespodziewanym wstrzymaniu obrad, spowodowanym zajęciem

²⁹ J.W. O'MALLEY, *Trent: What Happened at the Council*, Cambridge MA 2013, s. 5.

³⁰ TAMŻE, s. 267-268.

³¹ KPK 1917, kan. 222 § 1: „*Dari nequit Oecumenicum Concilium quod a Romano Pontifice non fuerit convocatum*”.

³² J.R. VILLAR, *Concilio Vaticano I*, w: *Diccionario general de derecho canónico*, dz. cyt., s. 396.

Rzymu przez wojska włoskie, to sam papież bullą *Postquam Dei munere* zawiesił go na czas nieokreślony. Jego ostateczne zamknięcie nastąpiło dopiero za pontyfikatu papieża Jana XXIII podczas II Soboru Watykańskiego³³. Nauczanie II Soboru Watykańskiego (1962-1965) będącego źródłem dla normy kodeksowej, w pełni oddaje treść kanonu 338 KPK 1983.

Kanoniści: Józef Krukowski, Oskar Stoffel i Eduardo Molano w swoich komentarzach do kanonu 338 KPK 1983 podkreślają, że uprawnienia papieskie są prawną konsekwencją historycznych zawirowań. Kanon 338 KPK 1983 jest prawnym wyrazem dogmatu o prymacie papieskim. Potwierdza, że uprawnienia papieża (zwoływanie, przewodniczenie, przenoszenie, zawieszanie i rozwiązywanie soboru) są wyłączną prerogatywą Biskupa Rzymu. Komentarze zwracają także uwagę na fakt, że ojcowie soborowi mogą wносить propozycje, ale ich przyjęcie zależy od zatwierdzenia papieża³⁴. Ostatecznie, kodyfikacja z 1983 r. stanowi triumf zasady, że to Biskup Rzymu jako Głowa Kolegium Biskupów jest niejako „panem soboru”.

Jednak w świetle najnowszych publikacji, w tym wydanego w czerwcu 2024 roku dokumentu studyjnego Dykasterii ds. Popie-rania Jedności Chrześcijan pt. *Biskup Rzymu: Prymat i synodalność w dialogach ekumenicznych i w odpowiedziach na encyklikę Ut unum sint*, należy zrewidować teleologiczny wniosek o triumfie papieskiego „panowania nad soborem”. Dokument ten, będący pierwszym od czasów II Soboru Watykańskiego opracowaniem systematyzującym ekumeniczny dialog na temat prymatu papieskiego, sugeruje, że

³³ TAMŻE, s. 395.

³⁴ J. KRUKOWSKI, *Komentarz do kan. 232-341*, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. 2/1, Księga II, część 1-2. Lud Boży, Wierni chrześcijanie, Ustrój hierarchiczny Kościoła, red. J. Krukowski, Poznań 2005, s. 170-171; O. STOFFEL, *Komentarz do kan. 330-367*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici unter besonderer Berücksichtigung der Rechtslage in Deutschland, Österreich und der Schweiz*, t. 2, red. K. Lüdicke, Essen 1991, s. 338/1-2; E. MOLANO, *Komentarz do kan. 330-341*, w: *Comentario exegetico al código de derecho canónico*, t. 2/1, red. Á. Marzoa Rodríguez, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, Pamplona 2002, s. 595-597.

proces ten nie jest „zakończonym triumfem”, lecz punktem wyjścia do trwającej debaty.

W dokumencie tym proponuje się m. in. „zróżnicowane sprawowanie prymatu”, co oznacza wyraźniejsze rozróżnienie między rolą papieża jako Biskupa Rzymu, Patriarchy Kościoła Łacińskiego i uniwersalnego sługi jedności [tłum. MK]³⁵. Wzywa się do „ponownej recepcji” i „przeformułowania” nauczania I Soboru Watykańskiego, zauważając, że jego sformułowania były „ściśle związane z konkretnym kontekstem [historycznym – MK]”³⁶. Podejmuje się kwestię subsydiarności, sugerując, że władza papieża nie powinna wykraczać poza to, co jest niezbędne dla jego uniwersalnej posługi jedności³⁷.

Zakończenie

Historyczna analiza soborów powszechnych prowadzi do wniosku, że ingerencja władzy świeckiej, choć początkowo dominująca, w sposób paradoksalny przyczyniła się do ukształtowania się precyzyjnych norm w prawie kanonicznym. Zmagania o autonomię, widoczne w reakcjach na cesarskie wpływy, kryzys koncyliaryzmu i naciski polityczne, zmusiły Kościół do wypracowania jasnych reguł. Ostatecznie, kodyfikacja w Kodeksie z 1917 r. i 1983 r. stanowi prawną kulminację tego procesu, opartego na fundamentalnym założeniu, że to Biskup Rzymu, jako Głowa Kolegium Biskupów, jest gwarantem prawomocności i niezależności soboru. Ta historyczna ewolucja pokazuje, że kanon 338 KPK 1983 jest prawnym zwieńczeniem wielowiekowej historii, która dowiodła, że autorytet i prymat następcy św. Piotra są niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania soborów powszechnych. Jednakże, jak wskazuje dokument *Biskup Rzymu: Prymat i synodalność w dialogach ekumenicznych i w odpowiedziach na encyklikę Ut unum sint*, proces ten nie jest „zakończonym triumfem”,

³⁵ DYKASTERIA DS. POPIERANIA JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *The Bishop of Rome: Primacy and Synodality in the Ecumenical Dialogues and in the Responses to the Encyclical Ut unum sint: A Study Document*, Città del Vaticano 2024, nr. 149–152.

³⁶ TAMŻE, nr. 145–148.

³⁷ TAMŻE, nr. 136–139, 176.

lecz punktem wyjścia do trwającej debaty, która poszukuje nowych dróg urzeczywistnienia prymatu w kontekście synodalności i dialogu ekumenicznego w XXI wieku.

Bibliografia

Źródła

- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317. Tekst łacińsko-polski: Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski, Poznań 2022.
- Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*, AAS 9/II (1917), s. 2-593.
- GRATIANUS, *Decretum* w: *Corpus Iuris Canonici*. Pars I: *Decretum Magistri Gratiani*, red. Æ.L. Richter, E. Friedberg, Graz 1959.
- DYKASTERIA DS. POPIERANIA JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *The Bishop of Rome: Primacy and Synodality in the Ecumenical Dialogues and in the Responses to the Encyclical Ut unum sint: A Study Document*, Città del Vaticano 2024.
- EUZEBIUSZ z CEZAREI, *Życie Konstantyna*, red. A. Caba, tłum. z gr. T. Wnętrzak, Kraków 2007.
- INNOCENTY III, *List Vineam Domini Sabaoth zwołujący IV Sobór Laterański* (19.04.1213), w: *Dokumenty Soborów Powszechnych*. Tekst grecki, łaciński, polski (869-1312) Konstantynopol IV, Lateran I, Lateran II, Lateran III, Lateran IV, Lyon I, Lyon II, Vienne, red. A. Baron, H. Pietras, tłum. z łac. A. Baron, Kraków 2003, s. 214-219.
- LEON IX, *Epistula Cum ex venerabilium* (7.12.1053), w: *Codicis Iuris Canonici fontes*, t. I, *Concilia generalia – Romani Pontifices. Usque ad annum 1745*. N. 1-364, red. P. Gasparri, Roma 1947, s. 26-27.
- LEON X, *Constitutio Pastor aeternus* (19.12.1516), w: *Codicis Iuris Canonici fontes*, t. I, *Concilia generalia – Romani Pontifices. Usque ad annum 1745*. N. 1-364, red. P. Gasparri, Roma 1947, s. 120-122.
- SOBÓR FLORENCKI, *Bulla unii z Grekami Letentur caeli* (06.07.1439), w: *Dokumenty Soborów Powszechnych*. Tekst łaciński, grecki, arabski, ormiański, polski (1414-1445) Konstancja, Bazylea-Ferrara-Florencja-Rzym, red. A. Baron, H. Pietras, tłum. ze strgr. G. Pętkowski, tłum. z łac. A. Baron, Kraków 2007, s. 458-477.
- SOBÓR NICEJSKI I, *List Euzebiusza z Cezarei do swego Kościoła Ta perites ekklesiastikes*, w: *Dokumenty Soborów Powszechnych*. Tekst grecki, łaciński, polski (325-787) Nicea I, Konstantynopol I, Efez, Chalcedon, Konstantynopol II, Konstantynopol III, Nicea II, red. A. Baron, H. Pietras, tłum. ze strgr. i z łac. A. Baron, Kraków 2007, s. 54-61.
- SOKRATES SCHOLASTYK, *Historia Kościoła*, red. B. Brzostowska, Cz. Mazur, Warszawa 1986.

Literatura

- ALBERIGO G., *Concilium Niceanum I* – 325, w: *Conciliorum oecumenicorum generaliumque decreta*, t. I, The oecumenical councils: From Nicaea I to Nicaea II (325-787), red. G. Alberigo, A.M. Rieter, L. Abramowski, E. Mühlenberg, P. Conte, H.-G. Thümmel, G. Nedungatt, S. Agrestini, E. Lamberz, J.B. Uphus, Turnhout 2006, s. 1-15.
- ALBERIGO G., *Nowe poglądy na Sobór Trydencki*, tłum. z niem. L. Bieńkowski, Concilium: Międzynarodowy Przegląd Teologiczny. Wybór artykułów 1-10, 1965-1966, s. 531-542.
- ALBERIGO J., DOSSETTI J.A., JOANNOU P.-P., LEONARDI C., PRODI P., *Conciliorum oecumenicorum decreta*, Bologna 1973.
- CHOLEWA M., GILSKI M., *Dziedzictwo soborów*, Kraków 2019.
- BARON A., PIETRAS H., *Sobór Chalcedoński (451) wprowadzenie w: Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski (325-787) Nicaea I, Konstantynopol I, Efez, Chalcedon, Konstantynopol II, Konstantynopol III, Nicaea II*, red. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2007, s. 193-194.
- BARON A., PIETRAS H., *Sobór Konstantynopoliński IV (869-870) wprowadzenie w: Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski (869-1312) Konstantynopol IV, Lateran I, Lateran II, Lateran III, Lateran IV, Lyon I, Lyon II, Vienne*, red. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2003, s. 25-27.
- BARON A., PIETRAS H., *Sobór Laterański IV (1215) wprowadzenie w: Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski (869-1312) Konstantynopol IV, Lateran I, Lateran II, Lateran III, Lateran IV, Lyon I, Lyon II, Vienne*, red. A. Baron, H. Pietras, Kraków 2003, s. 211-213.
- ECHVERRI GUZMÁN A., *Un concilio, dos papas, tres patriarcas: el último tardío intento ecuménico entre Oriente y Occidente*, Revista Guillermo de Ockham 19(2021) 2, s. 339-354.
- FALKEID U., *The Avignon Papacy Contested: An Intellectual History from Dante to Catherine of Siena*, Cambridge MA – London 2017.
- FAVENTINUS E., *De romani pontificis primatu adversus Justinum Febronium Theologico-Historico-Critica dissertatio*, Faventia 1771.
- FRANZEN A., *Sobór Konstancjeński*, tłum. z niem. L. Bieńkowski, Concilium: Międzynarodowy Przegląd Teologiczny. Wybór artykułów 1-10, 1965-1966, s. 506-531.
- FRENKEN A., *Concilio de Basilea-Ferrara-Florentia*, w: *Diccionario general de derecho canónico*, t. 2, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, Cizur Menor 2012, s. 360-363.
- GILL J., *The Council of Florence*, Cambridge 1959.
- GILL J., *The Definition of the Primacy of the Pope in the Council of Florence*, The Heythrop Journal 2(1961) 1, s. 14-29.
- GILL J., *The Fifth Session of the Council of Constance*, The Heythrop Journal 5(1964) 2, s. 131-143.

- KRUKOWSKI J., *Komentarz do kan. 232-341*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2/1, Księga II, część 1-2. Lud Boży, Wierni chrześcijanie, Ustrój hierarchiczny Kościoła, red. J. Krukowski, Poznań 2005, s. 54-174.
- MINNICH N.H., *Concilio de Trento*, w: *Diccionario general de derecho canónico*, t. 2, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, Cizur Menor 2012, s. 367-375.
- MOLANO E., *Komentarz do kan. 330-341*, w: *Comentario exegetico al Código de derecho canónico*, t. 2/1, red. Á. Marzoa Rodríguez, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, Pamplona 2002, s. 570-604.
- OAKLEY F., *Politics and Eternity: Studies in the History of Medieval and Early-Modern Political Thought*, Leiden – Boston – Köln 1999.
- OHME H., *Concilio Trullano (Quinisexto)*, w: *Diccionario general de derecho canónico*, t. 2, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, Cizur Menor 2012, s. 390-395.
- O'MALLEY J.W., *Trent: What Happened at the Council*, Cambridge MA 2013.
- OLIVARES D'ANGELO E., *Origen de la jurisdicción conciliar*, *Archivo teológico granadino* 26(1963), s. 97-130.
- PADOVESE L., *Wprowadzenie do teologii patrystycznej*, red. H. Pietras, tłum. z wł. A. Baron, Kraków 1994.
- PIETRAS H., *Sobór Nicejski (325). Kontekst religijny i polityczny. Dokumenty. Komentarze*, Kraków 2013.
- RAMOS-LISSÓN D., *Concilios de la antigüedad*, w: *Diccionario general de derecho canónico*, t. 2, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, Cizur Menor 2012, s. 406-415.
- RENOUARD Y., *The Avignon Papacy: 1305-1403*, tłum. z franc. Denis Bethell, Hamden CT 1970.
- ROLLO-KOSTER J., *Avignon and Its Papacy, 1309-1417: Popes, Institutions, and Society*, Lanham – Boulder – New York – London 2015.
- RUYSSEN, G. H., *Per una revisione del 28° canone del Concilio di Calcedonia (451)*, *Iura Orientalia* 9(2013), s. 146-179.
- SCHATZ K., *Prymat papieski: od początków do współczesności*, tłum. z niem. E. Marzsał, J. Zakrzewski, Kraków 2004.
- SESBOÜÉ B., WOLINSKI J., *Historia dogmatów*, t. 1, *Bóg zbawienia*, tłum. z franc. P. Rak, Kraków 1999.
- STOFFEL O., *Komentarz do kan. 330-367*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici unter besonderer Berücksichtigung der Rechtslage in Deutschland, Österreich und der Schweiz*, t. 2, red. K. Lüdicke, Essen 1991, s. 330-367.
- STUDT B., *Concilio Lateranense IV*, w: *Diccionario general de derecho canónico*, t. 2, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, Cizur Menor 2012, s. 383-387.
- TIERNEY B., *Foundations of the Conciliar Theory: The Contribution of the Medieval Canonists from Gratian to the Great Schism*, Leiden – New York – Köln 1998.
- VILLAR J.R., *Concilio Vaticano I*, w: *Diccionario general de derecho canónico*, t. 2, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, Cizur Menor 2012, s. 395-400.
- WUYTS A., *Le 28° canon de Chalcedoine et le Fondement du Primat romain*, *Orientalia Christiana Periodica* 17(1951) s. 265-282.

INGERENCJA WŁADZY ŚWIECKIEJ W PRZEBIEG SOBORÓW POWSZECHNYCH W PERSPEKTYWIE HISTORYCZNO-PRAWNEJ

Streszczenie: Artykuł analizuje, w jaki sposób historyczne ingerencje władzy świeckiej w przebieg soborów powszechnych doprowadziły do ukształtowania się współczesnych norm prawa kanonicznego, w szczególności kanonu 338 Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku. Problem badawczy koncentruje się na ewolucji autonomii soborów. Celem badań jest przedstawienie, jak zmagania Kościoła o niezależność wpłynęły na ostateczną kodyfikację prerogatyw papieskich. Przeprowadzona analiza historyczno-prawna, uwzględniająca zarówno aspekt proceduralny, jak i dogmatyczny, wykazuje, że początkowa dominacja władzy świeckiej wymusiła na Kościele stopniowe wypracowanie jasnych reguł. Kanon 338 KPK 1983 stanowi prawną kulminację wielowiekowych zmagania o autonomię soborów, a jednocześnie – w świetle najnowszych dokumentów watykańskich – praca podkreśla, że zasady te nie stanowią ostatecznej konkluzji, lecz punkt wyjścia dla współczesnych debat nad prymatem w kontekście synodalności i dialogu ekumenicznego.

Słowa kluczowe: sobór powszechny, władza świecka, prymat papieski, Kodeks prawa kanonicznego, historia Kościoła, prawo kanoniczne, koncyliairyzm.

THE INTERFERENCE OF SECULAR AUTHORITY IN THE PROCEEDINGS OF ECUMENICAL COUNCILS: A HISTORICAL AND LEGAL PERSPECTIVE

Summary: The article examines how historical interferences by secular authority in the proceedings of ecumenical councils contributed to the formation of contemporary norms of canon law, particularly Canon 338 of the 1983 *Code of Canon Law*. The research problem focuses on the evolution of the councils' autonomy. The aim of the study is to demonstrate how the Church's struggle for independence influenced the ultimate codification of papal prerogatives. The historical and legal analysis, which takes into account both procedural and dogmatic aspects, demonstrates that the initial dominance of secular power compelled the Church to gradually establish clear legal principles. Canon 338 of the 1983 *Code of Canon Law* constitutes the legal culmination of centuries-long efforts to secure the autonomy of councils. At the same time, in light of recent Vatican documents, the study emphasizes that these norms do not represent a definitive conclusion but rather a starting point for contemporary debates on papal primacy in the context of synodality and ecumenical dialogue.

Keywords: ecumenical council, secular authority, papal primacy, Code of Canon Law, Church history, canon law, conciliarism (*thum. M. Bugaj*).

Publikacja dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą Perły Nauki; nr projektu PN/01/0114/2022; kwota dofinansowania 199.980,00 zł; całkowita wartość projektu 199.980,00 zł